
ساختار عاملی، روایی و اعتبار مقیاس سنجش حل مسئله اجتماعی: فرم بلند تجدید نظر شده

مهرداد ثابت*، دکتر صادق تقی لو**، زهرا جمشیدی فر***

چکیده:

برای بررسی ساختار عاملی و ویژگی‌های روان سنجی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی (فرم بلند تجدید نظر شده)، ۲۴۲ دانشجوی پسر و ۲۴۸ دانشجوی دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن با پرسشنامه حل مسئله اجتماعی و پرسشنامه شیوه‌های حل مسئله مورد آزمون قرار گرفتند. تحلیل مؤلفه‌های اصلی، پنج عامل نظری حل مسئله اجتماعی (شامل جهت گیری نسبت به مسئله، جهت گیری منفی به مسئله، حل منطقی مسئله، سبک اجتنابی و سبک تکانشی/بی‌دقتی) را تأیید و نتایج تحلیل عاملی تأییدی از ساختار عاملی به دست آمده حمایت کرد. ضرایب همبستگی بین عامل‌های پرسشنامه حل مسئله اجتماعی و پرسشنامه شیوه‌های حل مسئله مقیاس ۲۴ سؤالی حل مسئله کسیدی و لانتک مبین روایی هم‌کرای این پرسشنامه است. ضرایب آنفای کرونباخ برای عامل‌های جهت گیری مثبت به مسئله، جهت گیری منفی به مسئله، حل منطقی مسئله، سبک اجتنابی و سبک تکانشی/بی‌دقتی، به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۸۶، ۰/۹۰، ۰/۸۴ و ۰/۷۱ به دست آمد. نتایج پژوهش حاضر، ثبات ساختار عاملی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی و اعتبار آن برای سنجش حل مسئله اجتماعی در دانشجویان ایرانی را نشان می‌دهد.

کلید واژه‌ها:

پرسشنامه حل مسئله اجتماعی، ساختار عاملی، تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تأییدی.

* عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، دانشکده روانشناسی، رودهن، تهران، ایران. mehrdadsabet@yahoo.com

** عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا، گیلان، ایران. sadeght81@gmail.com

*** دانشیار گروه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات کرمان، گروه مشاوره، کرمان، ایران. www.SID.ir

مقدمه

یکی از ابعاد مهم روان شناسی، خلاقیت یا آفرینندگی است که متفکران آن را نوعی حل مسئله می‌دانند و برخی آن را تفکر واگرا تعریف می‌کنند. آموزش حل مسئله به فرایند شناختی- رفتاری اشاره دارد که طیفی از پاسخهای بدیل و بالقوه را برای مقابله با شرایط مشکل آفرین فراهم می‌سازد و امکان انتخاب بهترین و مؤثرترین پاسخها را افزایش می‌دهد و افراد به واسطه آن، راهبردهای مؤثری برای مقابله با موقعیت‌های مسئله زای زندگی شناسایی و کشف می‌کنند (دی زوریلا و گلدفرید^۱، ۱۹۷۱: ۱۰۲). اگر ما برای کنترل این وضعیت مدل لازاروس (۱۹۹۹) و لازاروس و فولک من^۲ (۱۹۸۴) را در نظر بگیریم، خواهیم دید که مفهوم حل مسئله به عنوان راهکار کنار آمدن نقشی اساسی در درمان ایفا می‌کند، به گونه‌ای که مقابله موقعیتی سازگار، شایستگی کلی و بهبودی جسمی و روانی را افزایش می‌دهد و به ترتیب از اثرات منفی فشارهای روانی روزانه بر سلامت جسمی و روانی می‌کاهد (نزو^۳ و دی زوریلا، ۱۹۸۹: ۱۳). مطالعات نشان داده است که آموزش بر پایه حل مسئله باعث افزایش توانایی افراد در حیطه مهارت‌های فنی، اجتماعی، شناختی، مدیریتی، تحقیقی، آموزشی و دانش می‌شود که در این میان، حیطه اجتماعی قوی‌ترین مورد است (چون‌هات کو، ۲۰۰۸؛ به نقل از سپاه منصور: ۲۶).

بیان مسئله

حل مسئله اجتماعی، یک راهبرد کلی است که افراد به واسطه آن برای موقعیت‌های چالش برانگیز پاسخ‌های مقابله‌ای مؤثر پیدا می‌کنند. حل مسئله اجتماعی برای سازگاری روان شناختی، بسیار مهم است، زیرا در گستره موقعیت‌های تنش زا، بر کارکرد انطباقی تأثیر می‌گذارد. بنابراین تعجب آور نیست که حل مسئله اجتماعی از یک سوبا اشکال مختلف ناسازگاری و آسیب شناسی روانی و از سوی دیگر با سازگاری روان شناختی مثبت، رابطه دارد (چانگ^۴ و همکاران، ۲۰۰۴؛ به نقل از تقی لو و همکاران: ۷۷). حل مسئله اجتماعی، یکی از عوامل مهم و تعیین کننده آشفستگی روان شناختی است. مطالعات اجرا شده در این حوزه غالباً متغیر حل مسئله اجتماعی را در زمینه اختلال‌های محور I، DSM-IV مورد بررسی قرار داده‌اند و شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد نقص، در حل مسئله اجتماعی، با آشفستگی روان شناختی به ویژه اختلال‌های محور یک، رابطه دارد

¹ D' Zurilla & Goldfried

² Lazarus & Folkman

³ Nezu

⁴ Chang

(مالیک^۱ و همکاران، ۲۰۰۶؛ درر، الیوت^۲ و دیگران، ۲۰۰۵؛ رینکه^۳ و همکاران، ۲۰۰۱؛ فری و گودمن^۴، ۲۰۰۰؛ دی زوریلا و همکاران، ۱۹۹۸؛ کانت^۵ و همکاران، ۱۹۹۷؛ کسیدی و لانگ^۶، ۱۹۹۶؛ اختر و بردلی^۷، ۱۹۹۱، به نقل از تقی لو: ۷۵).

طبق نظر نزو (۱۹۸۷) به نقل از کسیدی و لانگ، (۱۹۹۶) مهارت حل مسئله، فرایندی شناختی-رفتاری است که در آن براساس مدل حل مسئله اجتماعی، جهت گیری حل مسئله‌ای افراد افسرده و مضطرب، منفی است و این موضوع تلاش‌های آنها برای حل مسئله را بازداری می‌کند (الیوت و همکاران، ۱۹۹۴، به نقل از تقی لو: ۷۸) از طرف دیگر، دیزریلا و همکاران براین باورند که جهت گیری مثبت به مسئله، از یک سو هیجانات منفی چون اضطراب و افسردگی را دفع می‌کند و از سوی دیگر هیجانات مثبت و شایستگی ادراک شده را فرا می‌خواند، این عمل در یک چرخه توانایی مؤثر، حل مسئله را افزایش می‌دهد (الیوت و همکاران، ۱۹۹۴، به نقل از سپاه منصور: ۲۷).

حل مسئله اجتماعی زمانی ناکارآمد محسوب می‌شود که با جهت گیری منفی به مسئله^۸، تکانشگری یا تعلل و اجتناب شدید همراه است. با توجه به مفهوم کیفیت زندگی که در آن ابعاد مختلفی نظیر بهزیستی مولد^۹ (مثلاً شایستگی و زایایی) مدنظر قرار می‌گیرد (فلس و پری^{۱۰}، ۱۹۹۵: ۵۲؛ والاندرا، اسپچیمیت و کوت^{۱۱}، ۲۰۰۱: ۵۷۳)، حل مسئله اجتماعی می‌تواند به عنوان شاخصی از کفایت فردی و نشانه‌ای از کیفیت زندگی در تعاملات بین فردی مورد توجه قرار گیرد. الگوی مقابله حل مسئله اجتماعی دی زوریلا (۱۹۸۶؛ نقل از سو و شک، ۲۰۰۵: ۵۲۱) یکی از جامع‌ترین الگوهای حل مسئله اجتماعی است.

مبانی نظری

براساس دیدگاه دیزریلا و گیلفورد^{۱۲} (۱۹۷۱، به نقل از دیزریلا، نزو و میدو-لیورز^{۱۳}، ۲۰۰۴: ۱۱) حل مسئله اجتماعی یک فرایند چند بُعدی تعاملی است که از دو مؤلفه اصلی نسبتاً مستقل تشکیل

¹ Malik

² Elliot

³ Rienecke

⁴ Frye & Goodman

⁵ Kant

⁶ Cassidy & Long

⁷ Akhtar & Bradley

⁸ Negative Problem Solving

⁹ Productive Well-Being

¹⁰ Felce & Perry

¹¹ Wallander, Schmitt & Koot

¹² Gilford

¹³ Maydeu-Olivares

شده است، این دو مؤلفه عبارت‌اند از: الف) جهت‌گیری در مورد مسئله^۱ و ب) مهارت‌های حل مسئله یا سبک‌های حل مسئله^۲. جهت‌گیری به مسئله به چگونگی توجه افراد به مسائل محیط اطراف آنان اشاره دارد و تا حدودی الگوی شناختی-هیجانی ثابتی که افراد نسبت به مسائل زندگی خود دارند و چگونگی ارزیابی آنها از ظرفیت‌های حل مسئله‌ای خود را نشان می‌دهد. دیزریلا و نزو (۲۰۰۱: ۱۶) دو عامل جهت‌گیری مثبت به مسئله^۳ (PPO) و جهت‌گیری منفی به مسئله^۴ (NPO) را معرفی کردند. دو عامل مذکور بخشی از مدل پنج‌عاملی حل مسئله اجتماعی دیزریلا و نزو (۱۹۹۰: ۲۱۲) محسوب می‌شوند که ممکن است تمایلات افراد برای درگیر شدن مؤثر در حل مسئله را افزایش یا کاهش دهد. اما سه عامل باقی‌مانده همگی بر سبک‌های حل مسئله اشاره دارند و شامل حل منطقی مسئله^۵ (RPS)، سبک بی‌دقتی/تکانشی^۶ (ICS) و سبک اجتنابی^۷ (AS) اند. سبک‌های حل مسئله، به فعالیت‌های شناختی و رفتاری آشکار برای پیدا کردن راه حل یک مسئله ویژه گفته می‌شود؛ به عبارت دیگر سبک حل مسئله، الگوی ویژه‌ای از کنش‌ها و افکار است و در افرادی که برای حل مسئله معینی تلاش می‌کنند، دیده می‌شود (دیزریلا، نزو، میدو-لیورز، ۲۰۰۲: ۲۱۱).

در پاسخ به نیاز برای نظریه‌ای معتبر و پایا در مورد اندازه‌گیری توانایی حل مسئله اجتماعی که بتوان از آن در پژوهش‌ها و ارزیابی‌های روان‌شناختی استفاده کرد، دیزریلا و نزو در سال (۱۹۹۰: ۲۱۶) نسخه اصلی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی (SPSI) را منتشر کردند، سپس براساس بررسی تحلیل عاملی SPSI (مایودیو، ۱۹۹۱: مایودیو و زوریلا، ۱۹۹۵ و ۱۹۹۶: ۱۲۱) پرسشنامه بازنگری شده چند بُعدی (SPSI-R) منتشر شد. این پرسشنامه برای اهداف گوناگون در شرایط مختلفی نظیر ارزیابی‌های بالینی، مشاوره‌ای، پزشکی، آموزشی و بسیاری از پژوهش‌هایی که جامعه به آنها نیاز دارد مناسب است. این پرسشنامه برای درک، توضیح و پیش‌بینی و کنترل عملکردهای کارآمد و ناکارآمد کاربرد دارد. نمره‌ای که از پرسشنامه و تعبیر و تفسیر اطلاعات به دست می‌آید، می‌تواند بسیار کاربردی و قابل اطمینان باشد و در حیطه‌های تخصصی بهداشت روانی، آموزشی، مدیریتی و حتی برای والدین و سایر بخشهایی که مسئولیت اداره و تربیت افراد را بر عهده دارند، مورد استفاده قرار گیرد. همچنین در مطالعات و تحقیقات مربوط به حوزه ارتباط بین توانایی حل مسئله اجتماعی و عملکرد موثر و تطابق کارآمد و همین‌طور آموزش حل مسئله و برنامه‌های درمانی را نیز قابل استفاده است.

¹ Problem Orientation

² Problem Solving Styles

³ Positive Problem Orientation

⁴ Negative Problem Orientation

⁵ Rational Problem Solving

⁶ Impulsive/Carelessness Style

⁷ Avoidance Style

در این پژوهش اعتبار پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدید نظر شده با استفاده از ضریب الفای کرونباخ و روایی همگرایی آن از طریق بررسی همبستگی عامل‌های آن با پرسشنامه شیوه‌های حل مسئله مقیاس ۲۴ سوالی حل مسئله کسیدی و لانگ (۱۹۹۱) مورد ارزیابی قرار گرفته است. روایی سازه آن نیز با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی بر اساس تحلیل مؤلفه‌های اصلی^۱ بررسی شده است. از آنجا که انتظار می‌رفت همسو با مطالعه دیزریلا و همکاران (۲۰۰۲: ص ۲۱۶) عامل‌های پرسشنامه حل مسئله اجتماعی با یکدیگر همبسته باشند، برای تعیین ساختار ساده مقیاس از روش چرخش پرومکس^۲ استفاده شده است. در نهایت، تأیید عوامل استخراج شده با بهره‌گیری از روش تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار گرفته است.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

این مطالعه، یک پژوهش میدانی از نوع کاوشی یا اکتشافی^۳ و مبتنی بر نظریه روان‌سنجی کلاسیک است و تحقیق در حوزه آزمون‌سازی^۴ به حساب می‌آید. هدف این تحقیق، هنجاریابی و سنجش میزان اعتبار و روایی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدید نظر شده (SPSI-R) است. در اجرای این پژوهش، حتی‌المقدور شیوه کار و دستورالعمل‌هایی که سازندگان آزمون در تهیه و ساخت آزمون‌ها به کار می‌برند، مد نظر قرار گرفته شده است.

جامعه آماری این پژوهش، شامل تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن بود که در زمان اجرای پژوهش مشغول تحصیل بودند. در مرحله اول، برای مطالعه پیش‌تجربی، ۱۰۰ نفر دانشجو (۵۰ نفر پسر و ۵۰ نفر دختر) انتخاب شدند و با پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدید نظر شده (SPSI-R) و پرسشنامه شیوه‌های حل مسئله مقیاس ۲۴ سوالی حل مسئله کسیدی و لانگ به طور همزمان مورد ارزیابی قرار گرفتند. در مرحله دوم نیز، تعداد ۴۹۰ نفر از دانشجویان (۲۴۲ نفر پسر، ۲۴۸ نفر دختر) به روش تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند.

در این پژوهش تعیین حجم نمونه در دو مرحله انجام گرفت:

الف: مرحله پیش‌تجربی ۱۰۰ نفر

ب: مرحله اصلی ۵۰۰ نفر که با فرمول زیر محاسبه شده است:

$$n = \frac{z^2 \delta^2}{d^2}$$

1. principle component analysis
2. promax rotation with Kaiser Normalization
3. Exploratory
4. Test construction

ابزار

در این پژوهش ابزار زیر به کار گرفته شد:

پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدیدنظر شده (SPSI-R): این پرسشنامه را دیزریلا و همکاران (۲۰۰۲: ۲۱۶) برای اندازه گیری پاسخ‌های شناختی، عاطفی و رفتاری به موقعیت‌های حل مسئله‌ای در زندگی واقعی طراحی کرده‌اند. این پرسشنامه شامل ۵۲ سؤال است که روی یک مقیاس پنج درجه‌ای از "به هیچ وجه در مورد من صدق نمی‌کند (صفر) تا کاملاً در مورد من صدق می‌کند (۴)" درجه بندی شده است. نیمی از سوالات به صورت مثبت (مثل «به نظر من هر مسئله‌ای قابل حل است») و نیمی دیگر به صورت منفی (مثل «برای ارزیابی نتایج تلاشم، وقت صرف نمی‌کنم») بیان شده است. این پرسشنامه از پنج خرده مقیاس تشکیل شده است که عبارت‌اند از: جهت گیری مثبت به مسئله، جهت گیری منفی به مسئله، حل منطقی مسئله، سبک اجتنابی و سبک تکانشی / بی‌دقتی.

یافته‌ها

برای ارزیابی هماهنگی درونی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی، ضرایب آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده مقیاس‌ها به صورت جداگانه محاسبه شده است. ضرایب آلفای کرونباخ برای عامل‌های جهت گیری مثبت به مسئله، جهت گیری منفی به مسئله، حل منطقی مسئله، سبک اجتنابی و سبک تکانشی / بی‌دقتی، به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۹۰، ۰/۸۶، ۰/۸۴ و ۰/۷۱ به دست آمد که براساس این نتایج می‌توان گفت خرده مقیاس‌های پرسشنامه حل مسئله اجتماعی از هماهنگی درونی مناسبی برخوردارند. جدول ۱ شاخص‌های توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین خرده مقیاس‌های پرسشنامه حل مسئله اجتماعی را نشان می‌دهد. لازم به توضیح است که برای محاسبه میانگین عامل‌ها، سوالات مربوط به هر عامل با یکدیگر جمع و حاصل بر تعداد سوالات تقسیم شد. این عمل به این علت صورت گرفت که تعداد سوالات عامل‌ها با یکدیگر برابر نیستند. جدول شماره ۱: میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین عامل‌های پرسشنامه حل مسئله

اجتماعی

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	PPO	RPS	NPO	AS	ICS
PPO	۲/۴۵	۰/۷۲	-				
RPS	۲/۳۵	۰/۷۱	۱/۶۸۹ **	-			
NPO	۱/۶	۰/۸۵	-۰/۲۵۱ **	-۰/۱۵۷ **	-		
AS	۱/۲۲	۰/۷۵	-۰/۲۹۲ **	-۰/۳۵۲ **	۰/۶۵۸ **	-	
ICS	۱/۴۸	۰/۷۳	-۰/۱۳۳ **	-۰/۱۴۹ **	۰/۵۱۴ **	۱/۵۸۶ **	-

PPO = جهت گیری مثبت به مسئله؛ RPS = حل منطقی مسئله؛ AS = سبک اجتنابی؛ ICS = سبک

تکانشی / بی‌دقتی و NPO = جهت گیری منفی به مسئله. $P < ۰/۰۱$ **

براساس نتایج تحلیل مؤلفه‌های اصلی، شاخص کفایت نمونه‌برداری^۱ برابر با ۰/۸۹۸ و نتیجه آزمون کرویت بارتلت^۲، با درجه آزادی ۱۳۲۶، در سطح معناداری ۰/۰۰۱، برابر با ۷۶۷۵/۶۶ به دست آمد. این شرایط، امکان انجام تحلیل عاملی را برای پرسشنامه حل مسئله اجتماعی فراهم ساخت. در این تحلیل از روش چرخش پرومکس (PROMAX) استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی ارزش‌های ویژه^۳ عامل‌های جهت گیری منفی به مسئله، حل منطقی مسئله، جهت گیری مثبت به مسئله، سبک اجتنابی و سبک تکانشی/بی دقتی را به ترتیب ۲/۲۹، ۱۰/۷۲، ۱/۸۳، ۶/۲۹ و ۱/۵۸ نشان داد. از طرف دیگر این تحلیل نشان داد که عامل‌های جهت گیری منفی به مسئله ۴/۴۰ درصد، حل منطقی مسئله ۲۰/۶۲ درصد، جهت گیری مثبت به مسئله ۳/۵۱، سبک اجتنابی ۱۲/۱ درصد و سبک تکانشی/بی دقتی ۳/۰۴ درصد (و در مجموع ۴۴/۳ درصد) از کل واریانس حل مسئله اجتماعی را تبیین می‌کند.

جدول شماره ۲: ماتریس ساختار چرخش‌یافته حل مسئله اجتماعی به شیوه پرومکس (PROMAX)

گویه‌ها	حل منطقی مسئله	سبک اجتنابی	جهت گیری منفی	جهت گیری مثبت	سبک تکانشی/بی دقتی
۴۶	۰/۷۹۷				
۳۷	۰/۷۴۴				
۴۸	۰/۷۰۰				
۴۴	۰/۶۹۹				
۴۷	۰/۶۷۶				
۴۹	۰/۶۶۴				
۳۹	۰/۶۲۲				
۳۸	۰/۵۹۰				
۴۰	۰/۵۸۸				
۴۲	۰/۵۷۰				
۲۷	۰/۵۴۰				
۳۵	۰/۵۰۹				
۴۳	۰/۴۹۶				
۳۳	۰/۴۸۹				
۲۹	۰/۴۶۲				
۲۴	۰/۴۶۱				
۲۶	۰/۴۳۷				
۳۱		۰/۸۰۹			
۳۰		۰/۸۰۸			
۱۰		۰/۶۲۶			
۱۴		۰/۶۲۴			
۲۳		۰/۵۹۷			
۳۴		۰/۵۵۹			
۳۶		۰/۴۳۵			
۴۱		۰/۴۳۴			
۵۱		۰/۳۸۹			
۱۵		۰/۳۲۱			
۱۶		۰/۳۲۰			
۲			۰/۸۰۷		
۱			۰/۷۶۱		
۱۷			۰/۷۲۳		
۱۳			۰/۶۱۵		
۶			۰/۶۱۱		

^۱ Kaiser-Meyer-Olken (KMO) Measure of Sampling Adequacy

^۲ Bartlett's Test of Sphericity

^۳ Eigenvalue

	۰/۶۷۲	۱۲
	۰/۴۸۸	۵۰
	۴۶۷	۳۲
		۹
۰/۷۰۹		۲۰
۰/۶۴۵		۱۱
۰/۶۱۸		۵
۰/۶۰۱		۱۸
۰/۵۷۰		۷
۰/۵۱۶		۱۹
۰/۴۸۴		۲۵
۰/۴۲۱		۲۸
۰/۳۹۶		۲۱
		۸
۰/۷۵۵		۵۲
۰/۷۰۹		۴۵
۰/۵۵۴		۴
۰/۴۵۵		۳
۰/۳۸۹		۲۲
۰/۳۸۷		
۰/۳۷۴		

همان‌گونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود، اغلب گویه‌ها بار عاملی مناسبی دارند. با دقت در بارهای عاملی، می‌توان به نقش با اهمیت هر یک از گویه‌ها در تبیین و معرفی ابعاد پنج‌گانه حل مسئله اجتماعی پی برد.

در این پژوهش برای بررسی روایی سازه پرسشنامه حل مسئله اجتماعی، تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم افزار^۱ AMOS نسخه ۱۸ انجام شد تا مشخص شود الگوی پنج عاملی حل مسئله اجتماعی تا چه اندازه با داده‌های پژوهش حاضر برازش دارد. در الگوی پنج عاملی حل مسئله اجتماعی (شکل ۱) عامل سبک اجتنابی (AS) از یازده متغیر مشاهده شده^۲ و سؤال، عامل جهت گیری مثبت به مسئله (PPO) از نه متغیر مشاهده شده، عامل حل منطقی مسئله (RPS) از هفده متغیر مشاهده شده، عامل جهت گیری منفی به مسئله (NPO) از هشت متغیر مشاهده شده و سبک تکانشی/بی دقتی (ICS) از هفت متغیر مشاهده شده تشکیل شده است. همان‌طور که مدل پیشنهادی نگاره^۱ نشان می‌دهد، متغیرهای مکنون^۳ با بیضی، متغیرهای مشاهده شده با مستطیل و خطاهای اندازه گیری^۴ هر متغیر مشاهده شده با دایره مشخص شده است. در این الگو همه متغیرهای مکنون همبسته فرض شده‌اند. الگوی مذکور با استفاده از روش بیشینه احتمال^۵ مورد ارزیابی قرار گرفته است.

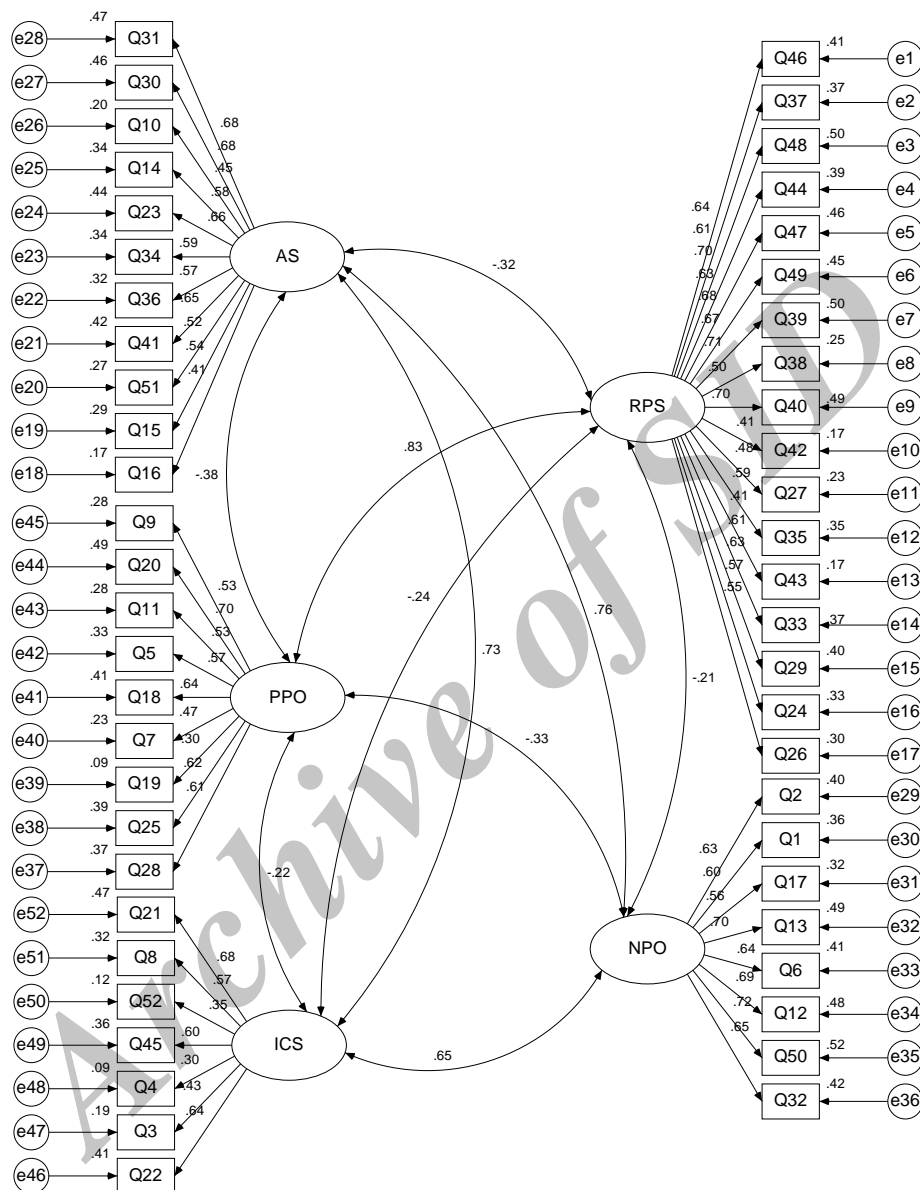
^۱ Analysis of MOment Structure

^۲ observed variable

^۳ latent variable

^۴ measurement error

^۵ Maximum Likelihood

نگاره شماره ۱: ساختار پنج عاملی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی PPO = جهت گیری مثبت به مسئله؛ RPS = حل منطقی مسئله؛ AS = سبک اجتنابی؛ ICS = سبک تکانشی/بی دقتی و NPO = جهت گیری منفی به مسئله.

در این مطالعه الگوی نظری حل مسئله اجتماعی به وسیله تحلیل عاملی تأییدی مورد ارزیابی قرار گرفت. بررسی مجذور کای نشان داد که مدل با داده‌ها برازش ندارد $p < .05$ ، $\chi^2(489) = 2588/061$ ، $df = 1259$ ، به این دلیل که مجذور کای به شدت تحت تأثیر حجم نمونه قرار دارد، شاخص‌های دیگر برازندگی از قبیل مجذور کای هنجار شده (χ^2/df) مورد بررسی قرار گرفت. اگرچه

هیچ قانون روشنی دربارهٔ ارزش قابل قبول مجذور کای هنجار شده وجود ندارد، اغلب صاحب نظران مجذور کای هنجار شده کوچکتر از ۳ را نشان دهنده برازندگی مناسب مدل تلقی می‌کنند (گیلز^۱)، ۲۰۰۲، به نقل از تقی لو: ۹۰). مجذور کای هنجار شده در این پژوهش ۲/۰۵۶ بود که بیان کننده برازندگی قابل قبول مدل است. بررسی دیگر شاخص‌های برازندگی مثل شاخص‌های GFI، CFI، AGFI و RMSEA نیز نشان داد که ارزش‌های به دست آمده به ترتیب، ۰/۹۱۸، ۰/۹۰۲، ۰/۸۹۳ و ۰/۰۴۷ است. این نتیجه در کل بیانگر آن است که پرسشنامهٔ حل مسئلهٔ اجتماعی از سطح مناسبی از روایی سازه برخوردار است.

جدول ۳: بارهای عاملی و مقادیر مجذور همبستگی چندگانه (R^2) تحلیل عاملی تأییدی

R ^۲	عامل‌ها				گویه‌ها	
	ICS	PPO	NPO	AS		
۰/۴۰۵					۰/۶۳۶**	۴۶
۰/۳۶۹					۰/۶۰۷**	۳۷
۰/۴۹۸					۰/۷۰۶**	۴۸
۰/۳۹۰					۰/۶۲۴**	۴۴
۰/۴۶۵					۰/۶۸۲**	۴۷
۰/۴۴۸					۰/۶۶۹**	۴۹
۰/۴۹۸					۰/۷۰۶**	۳۹
۰/۲۵۲					۰/۵۰۲**	۳۸
۰/۴۹۲					۰/۷۰۱**	۴۰
۰/۱۶۴					۰/۴۰۴**	۴۲
۰/۲۲۶					۰/۴۷۵**	۲۷
۰/۳۴۷					۰/۵۸۹**	۳۵
۰/۱۵۸					۰/۳۹۸**	۴۳
۰/۳۷۷					۰/۶۱۴**	۳۳
۰/۳۹۹					۰/۶۳۲**	۲۹
۰/۳۲۸					۰/۵۷۳**	۲۴
۰/۳۰۲					۰/۵۵۰**	۲۶
۰/۱۷۵				۰/۴۱۹**		۱۶
۰/۳۱۲				۰/۵۵۸**		۱۵
۰/۲۷۹				۰/۵۲۸**		۵۱
۰/۴۰۳				۰/۶۳۵**		۴۱
۰/۳۰۲				۰/۵۵۰**		۳۶
۰/۳۵۴				۰/۵۹۵**		۳۴
۰/۴۳۸				۰/۶۶۲**		۲۳
۰/۳۳۷				۰/۵۸۰**		۱۴
۰/۱۹۹				۰/۴۴۶**		۱۰
۰/۴۰۱				۰/۶۳۲**		۳۰
۰/۴۰۸				۰/۶۳۹**		۳۱
۰/۳۵۰			۰/۵۹۲**			۲
۰/۳۱۲			۰/۵۵۹**			۱
۰/۳۱۰			۰/۵۵۷**			۱۷
۰/۵۰۴			۰/۷۱۰**			۱۳
۰/۴۰۲			۰/۶۳۲**			۶
۰/۴۹۰			۰/۷۰۰**			۱۲
۰/۵۴۰			۰/۷۳۵**			۵۰
۰/۴۱۹			۰/۶۴۸**			۳۲

^۱ Giles

۰/۳۷۰	۰/۶۰۸**	۲۸
۰/۳۸۸	۰/۶۲۲**	۲۵
۰/۰۹۱	۰/۳۰۱**	۱۹
۰/۲۲۵	۰/۴۷۴**	۷
۰/۴۰۸	۰/۶۳۹**	۱۸
۰/۳۳۰	۰/۵۷۴**	۵
۰/۲۷۷	۰/۵۲۶**	۱۱
۰/۴۸۷	۰/۶۹۸**	۲۰
۰/۲۷۷	۰/۵۲۶**	۹
۰/۴۳۱	۰/۶۵۶**	۲۲
۰/۲۱۶	۰/۴۶۵**	۳
۰/۰۹۸	۰/۳۱۲**	۴
۰/۳۶۰	۰/۶۰۰**	۴۵
۰/۱۱۰	۰/۳۳۲**	۵۲
۰/۱۸۶	۰/۴۳۱**	۸
۰/۳۳۷	۰/۵۸۰**	۲۱

PPO = جهت گیری مثبت به مسئله؛ RPS = حل منطقی مسئله؛ AS = سبک اجتنابی؛ ICS

= سبک تکانشی/بی دقتی و NPO = جهت گیری منفی به مسئله.

**P < ۰/۰۱

بررسی بارهای عاملی و مقادیر مجذور همبستگی چندگانه (جدول ۳) نشان داد که تمام مسیرهای مفروض از متغیرهای مکنون بر نشانگرها معنادار است ($P < ۰/۰۱$) و براساس دیدگاه تاباچینک و فیدل^۱ (۱۹۹۶)، به نقل از تقی لو: (۹۰) که معتقدند بارهای عاملی کوچکتر از ۰/۳۲ ضعیف محسوب می‌شوند، تنها سوالات ۱۹ و ۴ دارای بار عاملی کوچکتر از ۰/۳۲ هستند. با وجود این بار عاملی سوالات ۱۹ و ۴ به ترتیب ۰/۳۰۱ و ۰/۳۱۳ است که چندان با ملاک تاباچینک و فیدل فاصله ندارد.

بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر شناخت ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی-فرم بلند تجدیدنظر شده بود. نتایج به دست آمده، از اعتبار و روایی پرسشنامه مذکور حمایت کرد و نشان داد عاملهای پرسشنامه حل مسئله اجتماعی-فرم بلند تجدیدنظر شده از هماهنگی درونی مناسبی برخوردار است. بررسی هماهنگی درونی عاملهای حل مسئله اجتماعی با استفاده از آلفای کرونباخ نشان داد که دامنه ضرایب آلفای عامل‌های حل مسئله اجتماعی بین ۰/۷۱ تا ۰/۹۰ قرار دارد. پژوهش حاضر همسو با نتایج پژوهش سو و شک (۲۰۰۵: ص ۵۲۰) نشان داد که از بین پنج عامل حل مسئله اجتماعی، سبک اجتنابی دارای بالاترین هماهنگی درونی ($\alpha = ۰/۸۰$) و جهت گیری مثبت به مسئله دارای پایین‌ترین هماهنگی درونی ($\alpha = ۰/۶۸$) است. سپاه منصور و همکاران (۱۳۸۸: ۳۸) نیز ضرایب آلفای کرونباخ عامل‌های حل مسئله اجتماعی را بین ۰/۶۸ تا ۰/۸ به دست آورده‌اند. بررسی روایی سازه پرسشنامه حل مسئله اجتماعی با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی (روش تحلیل

^۱ Tabachink & Fidell

مؤلفه‌های اصلی) و تحلیل عاملی تأییدی، الگوی پنج عاملی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدید نظر شده را تأیید کرد. مقادیر شاخص‌های برازندگی χ^2/df ، CFI، GFI، AGFI و RMSEA حاصل از تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که الگوی پنج عاملی با داده‌ها، برازش قابل قبولی دارد. بدین ترتیب نتایج پژوهش حاضر تمایز بین عامل‌های حل مسئله اجتماعی (جهت گیری مثبت به مسئله، جهت گیری منفی به مسئله، حل منطقی مسئله، سبک اجتنابی و سبک تکانشی/بی‌دقتی) را که بارها یزیرلا و نزو مطرح کرده بودند نشان داد (سپاه منصور، ۱۳۸۹: ۳۸).

بررسی روایی همگرایی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدید نظر شده با استفاده از پرسشنامه شیوه‌های حل مسئله مقیاس ۲۴ سؤالی کسیدی و لانگ نشان داد که پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدیدنظر شده از روایی همگرا برخوردار است و روابط عامل‌های پرسشنامه حل مسئله اجتماعی و پرسشنامه شیوه‌های حل مسئله مقیاس ۲۴ سؤالی در جهت مورد انتظار و همسو با یافته‌های پژوهش مک موران، اگان، بلار و ریچاردسون^۱ (۲۰۰۱: ۵۱۹) بود.

در مطالعه حاضر، بررسی روایی پیش بین^۲ پرسشنامه حل مسئله اجتماعی مقدر نبود، بنابراین لازم است مطالعات آتی با بررسی توانایی پرسشنامه در پیش بینی عملکرد یا نتایجی که از لحاظ نظری سازه‌های مرتبطی هستند (از قبیل علائم افسردگی، توانایی سازگاری و کفایت اجتماعی^۳) قابلیت‌های پرسشنامه را بررسی قرار کنند. از طرف دیگر این مطالعه به جامعه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن محدود شده است، از این رو نتایج آن قابل تعمیم به جوامع و گروه‌های سنی دیگر نیست، بنابراین لازم است در مطالعات آتی ویژگی‌های روان سنجی پرسشنامه حل مسئله اجتماعی - فرم بلند تجدیدنظر شده در جوامع و گروه‌های سنی دیگر نیز مورد مطالعه قرار گیرد.

در پایان با در نظر گرفتن اهدافی که فرم کوتاه پرسشنامه حل مسئله اجتماعی دنبال می‌کند، می‌توان گفت این پرسشنامه به صورت فردی یا گروهی در موارد زیر قابل استفاده است: به عنوان ابزار غربالگری و تشخیصی برای شناسایی موقعیت‌هایی که در آن افراد نیازمند بهره‌گیری از مداخلات آموزشی و بالینی هستند، برای اندازه‌گیری کفایت اجتماعی آن دسته از افرادی که در دوره‌های آموزش مهارت‌های اجتماعی شرکت می‌کنند و برای آن دسته از پژوهش‌هایی که هدفشان بررسی رابطه بین حل مسئله اجتماعی و دیگر سازه‌های روان شناختی است. در مجموع، این پرسشنامه می‌تواند در گستره‌ای از موقعیت‌های بالینی، آموزشی و پژوهشی، مراکز مشاوره، مراکز روانپزشکی، مؤسسات خدمات اجتماعی، اصلاحی و درمان سوء‌مصرف مواد و الکل نیز به کار گرفته شود.

¹ Egan, Blair & Richardson

² Predictive Validity

³ Social Competence

منابع فارسی

- تقی لو، ص. و دیگران. (۱۳۸۹). **حل مسئله اجتماعی و آشتگی روان شناختی**. مجله اندیشه و رفتار. شماره ۱۸. از ص ۷۵ تا ۹۵
- سپاه منصور، م. و دیگران. (۱۳۸۸). **تعیین ساختار عاملی مقیاس سنجش حل مسئله اجتماعی: فرم کوتاه تجدیدنظر شده فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات روان شناختی**. سال اول، شماره ۳ پاییز ۸۸ ص ۲۵ تا ۴۰
- گراوند، ف.، شکری، ا.، افضل، م. ح. و طولابی، س. نسخه فارسی فهرست پنج عامل بزرگ شخصیت: ساختار عاملی، روایی و پایایی. دو فصلنامه روانشناسی معاصر (زیر چاپ).
- مرادی، م. (۱۳۸۲). **بررسی سودمندی آموزش مهارت‌های زندگی (ارتباط بین فردی، حل مسئله، کنترل خشم و ابراز وجود) به دانش آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران در بهبود وضعیت بهداشت روانی آنها، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش شهر تهران**.

منابع انگلیسی

- Cussidy, R. E., and Long, D. F. (1996). **problem-solving style, stress and psychological illness: Development of multinational British**. Journal of clinical psychology.
- D'Zurilla, T. J., & Nezu, A. M. (1990). **Development and preliminary evaluation of the social problem-solving inventory (SPSI), psychological assessment**. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2, 156-163.
- D'zurilla, T. J., and Goldfried, M. R. (1971). **problem-solving and behavior modification**. Journal of Abnormal psychology, 78, 101-126.
- D'zurilla, T. J., and Nezu, A. (1999). **problem - solving therapy. A social competence approach to clinical intervention (2nd.ed)** New York: spring.
- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (2002). **Manual for the social problem solving inventory-revised**. (pp.211-244). Nourth Tonawanda, TY: Multi-Health Systems.
- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (2004). **Social problem solving: Theory and assessment**. In E. Chang, T. J. D'Zurilla, & L. J. Sanna (Eds.), Social problem solving: Theory, research, and training (pp. 11-27). Washington, DC: American Psychological

- D’Zurilla, T.J, & Nezu, A.M. (2001). **Problem-solving therapies**. In **K.S. Dobson** (Ed) Handbook of Cognitive-Behavioral Therapies, 2nd edn. New York: Guilford Press.
- Felce, D. & Perry, J. (1995). **Quality of life: Its definition and measurement**, Research in Developmental Disabilities, 16, 51–74.
- Giles, D. C. (2002). **Advanced research methods in psychology**: New York: Rout ledge.
- Lake DA. (2001). **Student performance and perceptions of a lecture-based course compared with the same course utilizing group discussion**. Phys Ther. Mar; 81(3): 896-902.
- Maydeu-Olivares, A., & D’Zurilla, T. J. (1996). **A factoranalytic study of the social problem-solving inventory: An integration of theory and data**. Cognitive Therapy and Research, 20, 115–133.
- McMurrin, M., Egan, V., Blair, M. & Richardson, C. (2001). **The relationship between social problem-solving and personality in mentally disordered offenders**, Personality and Individual Differences, 30, 517- 524.
- McMurrin, M., & McGuier. J. (2005). **Social problem solving and offending**, evidence, evaluation and evolution, Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex, John Wiley & Sons Ltd.
- Meyers, L. S, Gamest. G., & Goarin, A. J. (2006). **Applied multivariate research, design and interpretation**, Thousand oaks. London. New Deihi, Sage publication.
- Muriel, B. R. (1978). **An Adult Version of the Coopersmith Self-Esteem Inventory: Test–Retest Reliability and Social Desirability**, Psychological Reports, no 43, P. 1189 – 1190.
- Nezu, A. M. (2004). **Problem solving and behavior therapy revisited**. Behavior Therapy, 35, 1–33.
- Siu, A. M. H., & Shek, D. T. L. (2005). **Relations between social problem solving and indicators of interpersonal and family well-being among Chinese adolescents in Hong Kong**. Social Indicators Research, 71, 517-539.
- Wallander, J. L., Schmitt. M., & Koot. H. M. (2001). **Quality of life measurement in children and adolescents: Issues, instruments and applications**, Journal of Clinical Psychology, 57, 571–585.